

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 77 | 2023 | št. 3-4 (168) | str. 239–491



Vid Žepič, *Ius publicum in iure privato. Javnopravne prvine v rimskem zasebnem pravu* • Dušan Mlacović, *Kartuzija Bistra in Koper v 14. stoletju* • Ādám Novák, *Seals of John and Ladislaus Hunyadi as the Counts of Bistrița (Beszterce) from the Archives of the Republic of Slovenia* • Anja Dular, *Frankfurtski knjižni sejmi in naši kraji* • Robert Devetak, *Razvoj slovenske prisotnosti v goriškem javnem prostoru pred prvo svetovno vojno* • Nade Proeva, *On rulers' titles and the names of Balkan peoples from the Middle Ages to modern times – Bulgari (Bulgarians), Bulgarini/Bulgareis (Bulgarinians/Bulgareians)* • Biljana Vankovska, *Historical Science in Chains: The Impact of the Bilateral Agreement Between Skopje and Sofia on Freedom of Academic Work*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 77 | 2023 | št. 3-4 (168) | str. 239–491



Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.



Redakcija tega zvezka je bila zaključena 10. oktober 2023.

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2023: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanjo Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2023

Naklada: 500 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si



ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.



The editing of this issue was completed on October 10, 2023.

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2023): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935

Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2023

Print Run: 500 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si



ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

Vid Žepič , <i>Ius publicum in iure privato</i> . Javnopravne prvine v rimskem zasebnem pravu <i>Ius publicum in iure privato</i> . Public Elements in Roman Private Law	246–296
Dušan Mlacović , Kartuzija Bistra in Koper v 14. stoletju The Bistra Carthusian Monastery and Koper in the 14th Century	298–346
Ádám Novák , Seals of John and Ladislaus Hunyadi as the Counts of Bistrița (Beszterce) from the Archives of the Republic of Slovenia..... Pečata Ivana in Ladislava Hunyadija, grofov Bistriških (romun. Bistrița) v Arhivu Republike Slovenije	348–358
Anja Dular , Frankfurtski knjižni sejmi in naši kraji Frankfurt Book Fair and Slovene Territory	360–378
Robert Devetak , Razvoj slovenske prisotnosti v goriškem javnem prostoru pred prvo svetovno vojno..... The Development of the Slovenian Presence in Gorizia's Public Space before the First World War	380–404
Nade Proeva , On rulers' titles and the names of Balkan peoples from the Middle Ages to modern times – <i>Bulgari</i> (Bulgarians), <i>Bulgarini/Bulgareis</i> (Bulgarinians/Bulgareians) O vladarskih nazivih in imenih balkanskih ljudstev od srednjega veka do današnjega časa	406–433
Biljana Vankovska , Historical Science in Chains: The Impact of the Bilateral Agreement Between Skopje and Sofia on Freedom of Academic Work Zgodovinska znanost v verigah: Vpliv dvostranskega sporazuma med Skopjem in Sofijo na svobodo akademskega dela	434–456

V spomin – In memoriam

Janez Marolt (Milan Lovenjak)	458–459
-------------------------------------	---------

Kongresi in simpoziji – Congresses, Symposia

40. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije (Aljaž Sekne, Barbara Šatej, Oskar Opassi)	462–467
---	---------

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Klaas Van Gelder (ur.), More than Mere Spectacle: Coronations and Inaugurations in the Habsburg Monarchy during the Eighteenth and Nineteenth Centuries (Filip Draženović)	470–472
Mateja Čoh Kladnik, Koširjevi in Matjaževa vojska v Sevnici (Petra Gabrovec)	473–475
Aleksander Lorenčič: Od sanj o ‘drugi Švici’ v kapitalizmu brez človeškega obraza. Pot gospodarske osamosvojitve in tranzicija slovenskega gospodarstva (Žiga Smolič)	476–479
Dejan Pacek (ur.), Ljubljanski nadškof in metropolit dr. Jožef Pogačnik (Aleš Gabrič)	480–483

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	484–487
Instructions for Authors	
Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 77, 2023	488–491
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 77, 2023	

Ocene in poročila

Mateja Čoh Kladnik, **Koširjevi in Matjaževa vojska v Sevnici**. Ljubljana: Študijski center za narodno spravo, 2022, 345 str.

V letu 2022 je pri Študijskem centru za narodno spravo izšla znanstvena monografija dr. Mateje Čoh Kladnik, *Koširjevi in Matjaževa vojska v Sevnici*. Avtorica se že vrsto let ukvarja z raziskovanjem delovanja ilegalnih skupin oz. *Matjaževe vojske* v Sloveniji in odnosa povojne oblasti do slednjih, o čemer priča obsežna monografija »*Za svobodo, kralja in domovino*«, *Ilegalne skupine v Sloveniji med letoma 1945 in 1950* iz leta 2010. Tokratna monografija je študija primera delovanja *Matjaževe vojske* in prizadevanj oblasti za njeno razbitje na mikro ravni. Po besedah avtorice je bila na začetku svojega raziskovanja omenjene tematike soočena z molkom ljudi, ki bi lahko na to temo spregovorili. »*Zato sem bila zelo vesela, ko se je oglasil gospod Jože Košir in povedal zgodbo o očetu Jožefu, ki je bil obsojen kot član organizacije Matjaževe vojske v Sevnici.*« (str. 5).

Po koncu druge svetovne vojne, med letoma 1945 in 1950 so v Sloveniji delovale ilegalne skupine, ki jih je povojna komunistična oblast imenovala *bande*, *tolpe*, *Matjaževa vojska* ali *Matjaževo gibanje*, ipd. Delovanje teh skupin je bila med drugim posledica nezadovoljstva ljudi z novo uvedenimi administrativnimi ukrepi oblasti. Kot v monografiji izpostavlja avtorica slednje ni bilo omejeno samo na območje Slovenije, ampak je bilo prisotno tudi na širšem jugoslovanskem območju. Cilj ilegalnih skupin naj bi bil s propagandnimi, političnimi in vojaškimi akcijami zrušiti povojno komunistično oblast v Jugoslaviji. Politična policija (Ozna/Udba) je po vojni odkrivala in spremljala delovanje teh skupin, vodila preiskovalne postopke in zaslišanja osumljenih članov ilegalnih skupin. Temu so sledili v letih 1946 in 1952 kazensko sodni procesi proti članom in podpornikom ilegalnih skupin, s katerimi je oblast med drugim preganjala dejanske in domnevne politične nasprotnike.

V pričujoči monografiji je skozi osebno zgodbo Jožefa Koširja in njegove družine predstavljena študija delovanja ilegalnih skupin na območju Sevnice. Avtorica je uvodoma predstavila nastanek in faze razvoja *Matjaževe vojske* v Sloveniji ter ukrepe politične policije zoper njih in sodne procese proti članom in podpornikom ilegalnih skupin v Sloveniji med letoma 1945 in 1950. Osrednjo temo monografije predstavlja študija delovanja ilegalnih skupin na lokalnem območju, in sicer na območju Sevnice in okolice. Avtorica je sprva prikazala začetke delovanja, člane in organiziranost *Matjaževe vojske* v Sevnici, kot je slednjo dojemala, obravnavala in predstavljala Udba. Na študiju primera je predstavljen preiskovalni

postopek proti članom in podpornikom sevniškega sestava Matjaževe vojske, od aretacij do zaključka zaslišanj osumljenцев. Opis dogajanja zasliševanj članov je zraven zapisnikov avtorica dopolnila s spomini obsojenega Jožefa Koširja na preiskovalni postopek. Skozi osebno izkušnjo protagonista je prikazan položaj osumljenih, ki so bili v preiskovalnem postopku soočeni s psihičnim in fizičnim nasiljem z namenom zagotovitve željenega cilja Udbe, t. j. priznanje osumljenih. V nadaljevanju je podrobno opisan in analiziran sodni proces proti sedmim članom sevniške organizacije Matjaževe vojske, ki se je odvil 9. decembra 1949 v Brežiškem gradu. Predstavljena je obtožnica, potek glavne obravnave, sodba in na koncu tudi izrečene kazni obravnavanim članom. Temu sledi prikaz prestajanja kazni in prizadevanj obsojenih za njihovo pomilostitev, kjer je avtorica ponovno v razlago vpeljala spomine g. Koširja. Podrobno je opisana protagonistova osebna izkušnja prestajanja kazni. V nadaljevanju je avtorica v monografijo vključila tudi proces proti podpornikom sevniške organizacije Matjaževe vojske, ki so bili večinoma najožji družinski člani obsojenih na Brežiškem procesu decembra 1949. Med njimi je v ospredje postavljena zgodba Marije Košir, žene g. Koširja, s čimer je prikazana celostna zgodba zakoncev. Posebno poglavje je v monografiji namenjeno posledicam, s katerimi se je soočala družina Košir po prestani kazni in hkrati orisuje stanje v tedanji družbi. Na zgodbi zakoncev je predstavljen proces obnove sodnih postopkov in sodne rehabilitacije političnih zapornikov, ki so se v Sloveniji začeli odvijati po osamosvojitvi države v devetdesetih letih. S tem je avtorica izpostavila dolgo trajajoč proces poprave krivic žrtvam represije povojne komunistične oblasti.

Monografija zraven raziskave Matjaževe vojske na območju Sevnice zajema tudi zapis spominov obsojenega Jožefa Koširja in pričevanje njegovega sina Jožeta Koširja. Bralec lahko prepozna sosledje dogodkov, ki so pred tem predstavljeni v delu, skozi posameznikovo intimno doživljanje in lahko hkrati s tem podoživi duh tedanjega časa z drugačne perspektive. Spomini g. Koširja opisujejo dogajanja od njegove aretacije in do premestitve v taborišče Žale. Gre za prepis rokopisa, kjer avtorica/urednica vsebinsko ni posegala v besedilo. Dodani so nekateri pravopisni popravki in dopolnitve za lažjo berljivost in razumevanje, ki so ustrezno označeni in razvidni kot poseg urednika v izvirno besedilo. Hkrati je avtorica v monografijo dodala zapis pričevanja Jožeta Koširja, ki so ga na Študijskem centru za narodno spravo posneli 21. januarja 2021 in je prav tako objavljen v nespremenjeni obliki.

Delo *Koširjevi in Matjaževa vojska v Sevnici* temelji na arhivskem gradivu, kot so zaporne knjige Centralnih zaporov Udbe v Ljubljani, dokumenti o ilegalnih skupinah v Sloveniji med letoma 1945 in 1950, kazenske evidence, dosjeji zapornikov, osebna dosjeja Slave Jaklič in Hilde Ferenčak. Izjemnega pomena so dokumenti in fotografsko gradivo iz osebne arhiva Jožeta Koširja, predvsem spomini Jožefa Koširja in dokumenti za obnovo sodnih postopkov in rehabilitacij. V uvodnih besedah je avtorica izpostavila, da sta bila za začetek raziskovanja izhodiščna dokumenta – kazenska sodna spisa z brežiškega procesa 9. decembra 1949 in s procesa proti podpornikom ilegalnih skupin 24. maja 1950, na osnovi katerih je ob dodatnem arhivskem gradivu nastala natančna analiza in opis delo-

vanja ilegalnih skupin na območju Sevnice. Z veliko mero kritičnega vrednotenja virov je avtorica v raziskavo uspešno vpeljala osebno zgodbo zakoncev Košir in jo s tem postavila v širši zgodovinski kontekst ter pri tem ponovno opozorila na pretekle dogodke, ki so pomenili kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Znanstvena monografija dr. Mateje Čoh Kladnik, *Koširjevi in Matjaževa vojska v Sevnici* je vzorna študija raziskovanja lokalne zgodovine po drugi svetovni vojni in predvsem tematike, ki v slovenskem zgodovinopisju še naprej pušča odprta vrata nadaljnjim raziskavam. Študija se navezuje na širši kontekst raziskovanja tematike in hkrati dopolnjuje že obstoječe raziskave, k čemur so najverjetneje pripomogli tudi dolga leta zamolčani in naposled obujeni spomini. Tudi avtorica je v predgovoru izpostavila: »Želim si, da v prihodnje takšne in podobne zgodbe ne bi bile več skrite.« (str. 5).

Petra Grabrovec

ISSN 0350-5774



9 770350 577002



ZČ | Ljubljana | 77 | 2023 | št. 3-4 (168) | str. 239–491